

- Bevestiging - erfdeel en opdracht
Anna Terruwe - bevinding en perspectief
Prof. dr. Herman Vekeman (red.)

ISBN 90 5573 524 8
NUR 895, 695
Trefw.: Geestelijke gezondheidszorg, maatschappijgeschiedenis

Copyright © 2004 Uitgeverij DAMON Budel

Omslag: Detail mozaïekvloer San Marco, Venetië

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

- BEVESTIGING -
ERFDEEL EN OPDRACHT

Anna Terruwe - bevinding en perspectief

REDACTIE
PROF. DR. HERMAN VEKEMAN

The logo for DAMON, featuring a stylized graphic of a building or structure to the left of the word "DAMON" in a bold, sans-serif font.

A.W. MANTE

WERK EN LEER VAN MEVR. DR. A.A.A. TERRUWE*

Inleiding

Wanneer men zich er toe zet een poging te doen enkele belangrijke aspecten van het werk en de leer van Mevrouw Dr. A.A.A. Terruwe te beschrijven, stuit men aanstonds op het dilemma te moeten kiezen uit twee mogelijke benaderingswijzen. Enerzijds kan men, gebruikmakend van het door psychiaters vaak gebezigde vakjargon, de leer van Mevrouw Terruwe in de meest gecompliceerde terminologie weergeven, hetgeen bij een aantal mensen de indruk van een betoog op hoog wetenschappelijk niveau zal wekken, anderzijds kan men, op eenvoudige heldere en voor praktisch iedereen toegankelijke wijze haar werk en opvattingen onder woorden brengen. Schrijver dezes heeft voor de laatste mogelijkheid gekozen. Niet alleen in de hoop daardoor de leesbaarheid van deze studie voor de geïnteresseerden te verhogen, maar ook, en vooral, omdat de vele publicaties van Mevr. Terruwe zelf uitmunten door heldere en klare taal, en het derhalve alleszins gerechtvaardigd is bij een weergave van haar visies dit voetspoor te volgen.

De psycho-neurotische mens

Wanneer men de lijst van publicaties van Mevrouw Terruwe overziet dan valt op, dat zij haar activiteiten niet in de eerste plaats gericht heeft op puur theoretisch academisch wetenschappelijk werk, maar dat zij – zich afvragend hoe zij de medemens in zijn bestaansnood op wetenschappelijk verantwoorde wijze zou kunnen helpen – de noden van haar patiënten tot onderwerp van studie heeft gemaakt. De belangstelling van Mevrouw Terruwe is reeds vanaf haar opleidingstijd gericht geweest op de psycho-neurotische mens. De titel van haar dissertatie luidde dan ook: *“De neurose in het licht van de rationele psychologie”*. In deze studie gaat Mevrouw Terruwe van de door Freud gepostuleerde grondgedachte over de neurose uit, n.l. dat deze psychische

ziekte haar oorzaak vindt in de verdringing van menselijke aandoeningen. Zonder deze door Freud ontdekte feiten te bestrijden kon Dr. Terruwe zich echter niet vinden in de verklaringen en de theorieën die Freud aan deze feiten ontleende. In het bijzonder geldt dit waar de psychoanalyse het ontstaan van een conflict wijt aan de godsdienst of aan de moraal, die een censuur uit zou oefenen, waardoor het affect verdrongen wordt, zodat de mens zijn natuurlijke strevingen niet kan volgen en een neurose zich kan ontwikkelen. Na kennis genomen te hebben van een geschrift van Prof. Mr. W.J.A.J. Duynstee C.S.R. over deze materie, waarin hij de verdringingstheorie van Freud vanuit thomistisch standpunt beoordeelde, en in het licht van de rationele psychologie tot de conclusie kwam, dat godsdienst en moraal niet de oorzaak van een conflict in het individu konden zijn, maar integendeel als in het kenvermogen zetelende verstandelijke motieven, juist bijdragen aan een redelijke beheersing der passie en deze tot een natuurlijke rust brengen, vond Mevr. Terruwe een helder en het verstand bevredigend inzicht zowel in het wezen en het ontstaan van de neurose, als in de vormen, waarin dit ziektebeeld zich kan voordoen en daarmee tevens een vaste grondslag voor behandeling en genezing. De resultaten van haar onderzoekingen en overdenkingen – de door Prof. Mr. W.J.A.J. Duynstee aangegeven richting volgend – heeft Dr. Terruwe in haar dissertatie neergelegd.

De frustratieneurose

Voortbouwend op de opgedane kennis en ervaring bij de behandeling van neurotische patiënten, en gedreven door fundamentele warm menselijke betrokkenheid bij hun bestaansnood, ontdekte mevrouw Terruwe met een even fijnzinnig als scherp analyserend gevoel voor nuances, dat er patiënten waren, die weliswaar een neurotisch gedragspatroon vertoonden, maar bij wie in het gehele beeld toch enkele symptomen ontbraken die er normaal gesproken wel hadden moeten zijn. Tevens viel het haar op dat in een aantal gevallen de voor angst- of energieneurose ingestelde therapie niet het resultaat gaf dat daarvan redelijkerwijs verwacht mocht worden. Dankzij een niet aflatende intense belangstelling voor haar patiënten en een unieke gave om de hartekreet van een patiënte met het hart – als zetel van het gevoelsleven – te verstaan en met het verstand te duiden, kwam Dr. Terruwe tot het inzicht dat het blote feit, dat aan een kind bevrediging van zijn natuurlijke verlangens naar bescherming en tederheid onthouden wordt, een neurose kan kweken. De grondslag van de gedachtengang van mevrouw Terruwe met

betrekking tot het ontstaan van deze neurose is het feit dat de mens, evenals in zijn lichamelijke menswording, ook in zijn gevoelsleven een groeiend zich ontwikkelend wezen is. Het gevoelsleven van de mens ontplooit zich geleidelijk van de baby-toestand af tot het bereiken van de volwassenheid. Het gaat van de ene fase in de andere over, en de ontplooiing en bevrediging in een voorgaande fase is een waarborg voor de neiging tot en een noodzakelijke voorwaarde voor het ingaan van een volgende fase. Iedere fase moet zijn eigen voltooiing hebben gevonden voor en aler de overgang naar een volgende fase kan plaatsvinden. De baby heeft voor zijn psychische groei evenzeer warmte, tederheid en liefde als voor zijn lichamelijke verzorging, kleding en voeding. Alleen zo kunnen zijn gevoelens in die staat, d.w.z. op het niveau van een baby, tot normale ontplooiing komen en alleen zo zal hij de verdere differentiatie van het kinderlijk gevoelsleven kunnen beleven.

Mutatis mutandis geldt hetzelfde voor het kind-stadium, en pas als het kinderlijk gevoelsleven zich op normale wijze heeft kunnen ontwikkelen, moet het kind in staat geacht worden de desintegratie en de nieuwe integratie van de puberteit volledig te kunnen ondergaan; gelijk ook weer de puber – puber moet kunnen zijn, om tot een emotionele volwassenheid te kunnen groeien. Kortom, de mens in zijn gevoelsontwikkeling moet om het populair te zeggen gelijkmatig kunnen groeien van sabbellapje – naar beer-tje – naar pop, om volwassen geworden, in staat te zijn ook als een gevoelsmatig volwassen mens relaties te leggen en te onderhouden.

Omgekeerd – wordt aan het gevoelsleven van het kind de voor ontwikkeling noodzakelijke bevrediging onthouden – dan kan het niet tot ontplooiing komen en is er ook geen mogelijkheid tot overgang van een lagere fase naar een hogere, omdat hiervoor het fundament ontbreekt. Het meest sprekend is dit bij een baby aan wie door zijn omgeving – in casu vooral de moeder – de voor zijn psychische welzijn noodzakelijke liefde wordt onthouden, maar ook op latere leeftijd kan het niet ontvangen van de aan de leeftijd aangepaste voldoening en bevrediging tot een achterstand in de ontwikkeling van het gevoelsleven leiden, zodat van een harmonische groei geen sprake kan zijn. Omdat het gevoelsleven bij het opgroeien steeds meer gedifferentieerd wordt, zal het defect, dat ontstaat ten gevolge van het niet bevredigen van de gevoelsbehoeften van het kind, geringer zijn, naarmate het op latere leeftijd optreedt.

Het psychische ziektebeeld dat ontstaat door het onbevredigd blijven der natuurlijke sensitieve behoeften van de opgroeiende mens en dat in zijn symptomatologie weliswaar overeenkomst vertoont met een neurose die op verdringen berust, maar toch zo zeer eigen trekken vertoont dat het van

de verdringingsneurose onderscheiden dient te worden, werd door mevrouw Terruwe de *frustratieneurose* genoemd.

Een dieper ingaan op de symptomatologie van de frustratieneurose en een bespreking van het onderscheid tussen frustratieneurose en verdringingsneurose valt buiten het bestek van dit overzicht.★★

Belangstellenden moge ik verwijzen naar de betreffende, in de *'Bibliografie Dr. Anna A.A. Terruwe over de jaren 1945-2003'* opgenomen, publicatie van mevrouw Terruwe. Wel wil ik in het hiernavolgende ingaan op de therapie van de frustratieneurose, omdat die de basis vormt van de door mevrouw Terruwe ontwikkelde en naar haar genoemde bevestigingsleer.

De therapie van de frustratieneurose

Zoals wij zagen moet de oorzaak van de frustratieneurose gezocht worden in het ontbreken van de voorwaarden, die een normale ontwikkeling van het kinderlijk gevoelsleven mogelijk moeten maken. Een causale therapie zal dus in de eerste plaats de voorwaarden moeten scheppen om die ontwikkeling van het gevoelsleven alsnog mogelijk te maken. In de tweede plaats zal de therapie – indien de voorwaarden om de achtergebleven ontwikkeling alsnog te doen plaatsvinden gegeven zijn –, deze ontwikkeling in de juiste banen moeten leiden.

Uit de praktijk is gebleken dat het inderdaad mogelijk is op latere leeftijd de in de jeugd gemiste gevoelsontwikkeling alsnog in te halen. De mens groeit van nature en ook het inhalen van de groei is een natuurlijk proces. De natuur herneemt a. h. w. haar rechten zodra de mogelijkheid daartoe geboden wordt. Het pas geboren kind is uiteraard een geheel onzelfstandig wezen dat, aan zichzelf overgelaten, lichamenlijk noch geestelijk tegen het leven is opgewassen. Voor zijn lichamenlijke en geestelijke ontwikkeling heeft het – zoals we reeds zagen – niet alleen voeding en kleding, maar ook de ouderlijke – in de beginperiode vooral de moederlijke – liefde en warmte, zorg en tederheid. Het kind moet een gevoel van geborgenheid krijgen, een weten er bij te horen – bij anderen betrokken te zijn, a.h.w. in de levenssfeer van anderen getrokken te worden, kortom het kind dient in zijn “zijn” bevestigd te worden.

De therapie, die een aan frustratieneurose lijdende patiënt op de weg naar genezing wil brengen, zal dus in de eerste plaats die gevoelsbevestiging moeten geven, die aan het kind onthouden werd. Omdat het hier gaat om lichamenlijk volwassen mensen met een volledig niet ontplooid infantiel ge-

voelsleven, zal de behandelende psychiater voor specifieke problemen komen te staan. Deze patiënten zijn in hun gevoel nog steeds onzelfstandig, alléén kunnen zij het leven niet aan; zij moeten gaan voelen, dat zij niet alleen staan, dat er iemand anders is aan wie zij zich kunnen toevertrouwen en bij wie zij veilig zijn.

De therapeut moet a.h.w. de rol van moeder en vader ten opzichte van deze patiënten op zich nemen.

Het is daarom niet voldoende, dat hij bekwaam en deskundig is, hij zal ook genegenheid en sympathie voor de aan de frustratieneurose lijdende patiënt moeten hebben. Deskundigheid is niet voldoende omdat dit het verstand raakt, maar niet het gevoel. En juist in het gevoel hebben zij bevestiging nodig.

Deze gevoelsbevestiging door de sympathie – de hartelijkheid – het meeleven – de toewijding en het geduld van de therapeut is de eerste voorwaarde voor de mogelijkheid tot opbloeien van het psychische leven van de patiënt.

Bij de volwassen patiënt is dit echter nog niet voldoende, omdat bij hem het bewuste leven gegroeid is en de onzekerheid zich over dat hele bewuste leven heeft uitgebreid.

Hij moet daarom in alles wat hij doet door de therapeut bevestigd worden, hij zal steeds weer moeten horen dat wat hij deed goed was en in alles zal hij moeten ervaren dat hij niet alleen staat. Behalve de gevoelsbevestiging door de genegenheid van de therapeut, is derhalve ook een telkens weer herhaalde en doorgezette intellectuele bevestiging nodig. Op deze beide pijlers kan het gebouw van de psychische uitgroei van de frustratie-neurotische patiënt worden opgetrokken.

Van analytische zijde is opgemerkt door Guex – en het kan het inzicht in het wezen van de frustratieneurose alleen maar ten goede komen hier de aandacht op te vestigen – dat deze patiënten nog niet aan een Oedipussituatie zijn toegekomen, en dus niet in aanmerking komen voor een klassieke analyse. Wat voor de genezing van de patiënt moet gebeuren is dat hij de ontwikkeling van zijn gevoel alsnog moet doormaken, dat hij moet inhalen wat hij niet heeft doorleefd.

Dit inhalen moet geschieden in die geleidelijkheid, die het kenmerk van natuurlijke groei is. Hij zal alle fasen van de menselijke ontwikkeling moeten doorlopen, van het tijdstip af waarop door het onthouden van de natuurlijke bevrediging de ontplooiing van het gevoelsleven is geremd.

Tenslotte zal ook gestreefd moeten worden naar een infiltratie van de rede in het gevoelsleven. Dat is de groei van iedere normale mens. Het is de taak van de therapeut de patiënt normen te geven juist zoals ouders dat aan hun

kinderen moeten doen. Gebeurt dit niet, en geeft men de patiënt alleen maar vrijheid, dan bestaat het gevaar dat deze gefixeerd blijft in een half volwassen toestand van zijn gevoelsleven, zoals dit bij verwende kinderen het geval is. Zij schieten dan te kort in het rekening houden met andere mensen en de gevoelens van andere mensen, en blijven als het ware steken in het puber-stadium, dat o.a. gekenmerkt wordt door het op zichzelf geconcentreerd zijn. Een typerend voorbeeld hiervan in onze samenleving was aan het eind van de zestiger jaren het fenomeen van de nozems, in Duitsland zeer karakteristiek “die Halbstarken” genoemd.

Volledigheidshalve moeten nog twee gebieden genoemd worden waarop zich bij de behandeling van de frustratie-neuroticus problemen kunnen voordoen. In de eerste plaats is dat op het terrein van de seksualiteit en in de tweede plaats op dat der religie.

Voor wat betreft de seksualiteit doet zich de eigenaardige situatie voor, dat deze patiënten lichamelijk wel volwassen zijn en seksueel volgroeid, maar dat hun niet ontwikkelde psyche de ingroei van de seksualiteit in de liefde voor een ander, zoals dat bij een normale ontwikkeling plaats vindt, verhindert.

Onder goede therapeutische leiding kan echter ook dit aspect van het gevoelsleven zich goed ontwikkelen, zodat het egocentrische geleidelijk terugwijkt en het gevoel voor een ander doorbreekt en ook de liefde voor een persoon van het andere geslacht kan opbloeien.

Is de patiënt gehuwd dan is het zeer wel mogelijk, dat dit huwelijk gesloten is op basis van kinderlijke genegenheid, maar niet op grond van volwassen echtelijke liefde.

De vraag dient dan ook gesteld te worden – en Dr. Terruwe heeft zich hiermede intensief bezig gehouden – of bij onoverkomelijke problemen in een huwelijk, die ontstaan zijn wegens het frustratie-neurotisch zijn van een of beide partners, dit niet een rechtsgrond kan vormen voor het ongeldig verklaren en ontbinden van het huwelijk. Het is immers duidelijk dat een frustratie-neurotische patiënt tengevolge van zijn ziekte ten enen male niet in staat geacht kan worden met een ander tot een psychische relatie te komen. Evenzo zal de frustratie-neuroticus in zijn godsdienstig leven – waar het gaat om een in afhankelijkheid toegewijd zijn aan God – volkomen falen. Over het algemeen zegt de godsdienst hem niets. Godsdienstig zijn veronderstelt een psychische gesteldheid, waarin het sensitieve onderworpen is aan het geestelijke, hetgeen een kenmerk is van menselijke volwassenheid. Omdat bij frustratie-neurotici wel het verstand zich ontwikkelt, maar het gevoel achter blijft, ziet men bij hen het kinderlijk godsdienstig gevoel bij het ouder worden verdwijnen.

Het kinderlijk geloof verdwijnt, omdat dat geproportioneerd was naar hun kinderlijke kennis, terwijl de volwassen geloofsovertuiging geadapteerd aan hun verstandelijke ontwikkeling er niet komt. Bij het vorderen van het genezingsproces ziet men bij zulke patiënten veelal ook het geloofsleven weer opbloeien.

Naar analogie van wat wij opmerkten over de toerekeningsvatbaarheid van de frustratie- neuroticus voor wat betreft zijn keuze van de huwelijkspartner, kan men zich ook vragen in hoeverre een frustratie-neurotische man of vrouw die gekozen heeft voor het kloosterleven of als priester voor het celibaat, hieraan nog gehouden mag worden als hij of zij na behandeld te zijn, alsnog een psychische ontwikkeling en opbloei beleeft en in genezen toestand de eerder, op grond van het infantiele gevoelsleven gemaakte keuze, betreurt.

Kort samengevat komt het - voor wat betreft de therapie van de frustratieneurose - er op neer, dat de therapeut de patiënt alsnog die waardering en zorg, liefde en tederheid schenkt, die deze in zijn jeugd heeft moeten ontberen, zodat zijn gevoelsleven zich alsnog ontplooit. Dit schenken van waardering aan de andere, waardoor die ander voelt en weet geaccepteerd te zijn zoals hij is en goed te zijn zoals hij is, geeft hem ook zelfrespect en gevoel van eigenwaarde. Hij wordt als het ware aangemoedigd om de in hem sluimerende mogelijkheden tot werkelijkheid te laten worden, en daarmee wordt hij "bevestigd" in zijn zijn.

Het is daarom, dat het geheel van de op grond van haar ervaringen met frustratie-neurotische patiënten opgebouwde visies en aan de praktijk getoetste theorieën door Dr. Terruwe de bevestigingsleer wordt genoemd. In het nu volgende zal ik wat dieper op deze bevestigingsleer ingaan en trachten het universele karakter en wereldwijde belang ervan aan te tonen.

De bevestigingsleer

In en buiten de disciplines van de anthropologische wetenschappen is het als een min of meer bewust geworden axioma erkend, dat het menselijk gelukkig zijn te maken heeft met een gevoel van eigenwaarde.

Hoe men echter een gevoel van eigenwaarde verwerft, wordt niet aangegeven. En toch is deze verwerving van een gevoel van eigenwaarde voor de psychische menswording en daarmee voor het scheppen van de mogelijkheid om een gelukkig mens te worden van eminent belang.

De aanvang van het menselijk bestaan, het moment van de eerste kreet van

de pasgeborene, is ook het meest pure moment van het zuivere "er zijn", het "naakte bestaan", het louter "zich bevinden in de wereld".

Deze feitelijkheid is voor de mens dan echter nog geen echte werkelijkheid in die zin, dat hij een bewuste relatie kan aangaan met de wereld om hem heen. Om dit mogelijk te maken moet de mens zijn omgeving leren kennen en de materiële en immateriële werkelijkheid die hem omringt, kunnen interpreteren - kunnen duiden.

Pas als er een duiding - een waardering tot stand gekomen is, is er sprake van waar menselijk zijn, d.w.z. een zijn in relatie met de hem omringende werkelijkheid, waarin de mens zichzelf als menselijk wezen poneert.

De sprong van het "er zijn", naar het "existeren als mens" is echter een gebeuren dat de mens niet op eigen kracht kan volbrengen.

Het kan slechts tot stand komen onder invloed van de aanwezigheid - de liefdevolle aanwezigheid - van een ander. Nu blijkt het steeds dat deze liefdevolle aanwezigheid van de ander de mens feilloos kan wekken tot waardebewustzijn en dat hij daardoor in staat gesteld wordt zijn doelstelling - nl. zijn menswording - te realiseren.

Door de nog woordeloze koesterende uitstraling van warmte en genegenheid wordt de nieuwe mens in staat gesteld tot zijn fundamenteelste schepende daad, als antwoord op het liefdevol aanwezig zijn van de andere. Dit antwoord bestaat hierin dat de te worden mens zich toewendt naar de ander en naar de wereld en daarmee ook naar zichzelf als deel van de wereld, waarmee hij geleerd heeft in zijn eigen wezen onbevangen, ontvangend en schenkend, zichzelf, de ander en de wereld tegemoet te treden. Van nu af aan kan hij "innerlijk bewogen" worden, van nu af aan "doet de wereld hem wat", en kan hij zijn spontane originele geheel eigen levensuitingen kwijt, die zich kunnen ontwikkelen tot persoonlijk voelen, denken en handelen. Zijn authentieke leven is begonnen, het fundament voor zijn psychische menswording is gelegd.

Psychische menswording is dus zelfwording, ontstaan door uit liefde gegeven waardering die het besef van eigen waarde bewerkt, waaruit de bewustwording van de relatie tot de ander in positieve zin kan opbloeien.

Van een in zich zelf besloten wezen wordt de mens gericht op de ander, een geopende mens, de ander toegewend. Dit is de basis voor alle waarachtig menselijk persoonlijk leven, en tevens de grondslag voor heel het sociale bestaan van de mens. Het stelt hem in staat liefde te geven en liefde te ontvangen, relaties te leggen en te onderhouden, om te gaan met zichzelf, met anderen en met de wereld om hem heen.

Omgekeerd wekt de indifferente liefdeloze of haatdragende bejegening in

de mens een gevoel van onwaarde; het brengt een mens voort in afwend-
ding, een afgesloten mens, zowel van zichzelf als van de ander en van de
hem omringende wereld; het wordt een gevoelsarme contact-gestoorde
mens, niet in staat tot het leggen en onderhouden van waarachtige relaties.
Door het niet bevestigen maar het ontkennen van het geliefd en gewenst
zijn van de opgroeiende mens wordt deze teruggewezen naar steeds die-
pere eenzaamheid in eigen hart.

De mens, wiens psychische menswording niet tot stand is gekomen, kan in
zijn denken, voelen en handelen slechts neen zeggen tegen het leven; zijn
bestaan is een leven in vijandigheid en bevanging, in verzet tegen de
ander en de wereld; het is een bestaan in agressiviteit.

Zelfbevestiging

Hoe moet de onbevestigde mens, met zijn ontbrekend waardegevoel nu
verder leven, hoe kan hij zich handhaven?

De liefde die hem onthouden is, die kosteloos is, maar zo kostbaar, nood-
zakelijk maar onvindbaar, gaat hij voor zichzelf trachten te verwerven.

Dr. Terruwe noemt deze wijze van bestaan: Het zoeken naar zelfbeves-
tiging. Dit proces verloopt langs twee wegen.

In de eerste plaats door zich met behulp van statussymbolen zoals macht,
rijkdom, wetenschap en deskundigheid belangrijk en gewichtig te maken,
en zich daarmee boven anderen te verheffen; vooral macht, macht over an-
deren, tot aan vernietiging van de ander toe, is voor de onbevestigde mens
van levensbelang.

Vanuit deze machtsbehoefte ontwikkelt zich de expansiedrang in bedekte
vorm. Bijvoorbeeld via verdachtmaking van de ander. In de tweede plaats
probeert deze mens zichzelf te bevestigen – zichzelf boven anderen te ver-
heffen door de ander te kleineren – de ander in zijn waarde aan te tasten –
hem “een kopje kleiner te maken”. Dit is tirannie.

Tirannieke figuren hongeren naar bijval en vinden daarin hun zelfbeves-
tiging. Ze leven van applaus. Zonder die erkenning gaan ze niet verder.
Intimidatie van de ander is eveneens een vorm waarin de zucht tot zelfbe-
vestiging tot uiting komt. Het is die bejegening die tot doel heeft de ander
tot meegaandheid en onderdanigheid te dwingen, waardoor de zelfbeves-
tiger zich de meerdere kan voelen.

Affectiviteit en Effectiviteit

Om duidelijk te maken hoe deze zaken een rol spelen in het concrete han-
delen van mensen, in de omgang van mensen met elkaar moeten thans twee
begrippen worden ingevoerd die weliswaar reeds langer bestaan, maar die
door mevrouw Terruwe met een eigen inhoud zijn gevuld.

Deze begrippen zijn: Affectiviteit en Effectiviteit.

Affectiviteit is een principiële grondwaarde voor de mens, een zijnskwali-
ficatie. Deze kwalificatie houdt in, dat de mens het vermogen bezit bewo-
gen, geroerd te worden door waarden in en buiten hemzelf en dat hij een
vanzelfsprekende belangstelling heeft voor zichzelf, voor de ander en de
wereld om hem heen. Hierdoor staat de mens open voor de ander en is hij
de ander toegewend.

In haar ontwikkeling groeit de affectiviteit in de mens van ontvankelijk-
heid naar het bewogen worden, het resoneren, het meeklinken met de an-
der. Dan volgt het vermogen tot het vormen van een antwoord op dat-
gene, dat de innerlijke bewogenheid veroorzaakte en tenslotte de drang
deze bewogenheid in het stellen van een daad gestalte te geven.

Of deze drang tot het stellen van een daad gerealiseerd wordt, hangt af van
de vraag of dat voor de ander goed is of niet, of die ander daarmee gehol-
pen wordt of niet.

Als de ander er niet mee geholpen wordt, als het voor de ander niet goed
zou zijn, wordt de daad weerhouden, terug gehouden terwille van de an-
der. Dit weerhouden is dikwijls de moeilijkste maar ook de meest creatieve
vorm van menselijke activiteit.

Deze levenshouding en bestaanswijze noemt mevrouw Terruwe “de weer-
houdende liefde”.

Goed beleefde affectiviteit is de grondslag van echt menselijk samenzijn.
Het blijkt nu dat dit fundamenteel waarachtig menselijk bestaan – deze
affectiviteit – zeer gemakkelijk in haar echtheid en betrouwbaarheid wordt
besmet, aangetast en vertroebeld door de effectiviteit.

Effectiviteit heeft als kenmerk de bevordering van het eigen belang – het
bereiken van iets voor zich zelf. Effectiviteit en affectiviteit kunnen zich
beide uiten in het stellen van een daad of het zich onthouden daarvan. Het
onderscheid is echter:

- dat de affectiviteit daden stelt of weerhoudt ten bate van de ander,
- de effectiviteit daden stelt of weerhoudt ten bate van zichzelf.

Effectiviteit kan zich uiten door middel van schijnbevestiging zoals men
dat vaak in het dagelijks leven ziet, bijvoorbeeld:

- een compliment geven zonder authentieke waardering, teneinde van iemand gedaan te krijgen waar de complimentgever belang bij heeft;
- schouderklopjes uitdelen niet als bemoediging van de ander, maar om zich zelf een houding te geven.

We hebben hier te maken met een schijnbevestiging omdat ze voortkomt uit eigen belang en niet geboren is uit de goedheid van het hart.

Deze effectiviteit komt behalve tussen individuen onderling ook tussen politieke groeperingen in talloze vormen in onze menselijke samenleving tot uiting, bijvoorbeeld:

- wanneer onder het mom van het democratisch nemen van beslissingen getracht wordt het eigen doel te bereiken door afmatting, bedreiging en uitstel;
- wanneer een "uitdelende overheid" de kiezersgunst tracht te winnen door het geven van toeslagen en subsidies op andere gronden dan bestaande behoeften;
- wanneer de massamedia zich bij de selectie van de informatieverstrekking laten leiden door de berekening wat aan het publiek zou behagen en wat niet.

In groter verband komt de effectiviteit tot uiting in de milieuvervuiling, de rooibouw op delfstoffen en in de wapenindustrie.

Het is niet altijd eenvoudig de schijnbevestiging, die voortkomt uit de effectiviteit, te onderscheiden van de authentieke bevestiging, die voortkomt uit de affectiviteit.

Het wordt mede veroorzaakt door de bedriegelijke schijn, dat de effectiviteit een aanzienlijke bijdrage zou leveren aan onze maatschappelijke ontwikkeling en welstand, zoals dat doorklinkt in de stelling, dat men in het leven slechts kan slagen als men maar expansief en intensief actief is.

Effectief handelen versus efficiënt handelen

In dit verband moet nog op een analoog misverstand gewezen worden, n.l. de verwarring en vereenzelviging van effectief handelen en efficiënt handelen.

Evenmin als effectief handelen op de lange duur een bijdrage kan leveren aan onze maatschappelijke ontwikkeling, kan het leiden tot efficiënt handelen.

De grond van werkelijk efficiënt handelen, d.w.z. het creatief en vruchtbaar handelen, wortelt uitsluitend en alleen in de affectiviteit.

Effectief handelen daarentegen belemmert het efficiënt handelen. Wanneer

men in onze westerse samenleving om zich heen kijkt, dan kan men niet anders dan constateren, dat de effectieve bestaanswijze vrijwel ongehinderd om zich heen heeft kunnen grijpen. Op bijna alle levensterreinen, niet alleen in techniek en wetenschapsbeoefening, maar ook in de economie, de politiek, de kunst en de religie.

Zéker is dat – zolang de mens het levenscheppende in het beleven van zijn affectiviteit niet herkend heeft, en zolang hij niet feilloos heeft vastgesteld dat de effectiviteit vroeg of laat ons leven ondermijnt – wij bezig zijn op niet herkende wijze de mens van zijn geluk te beroven.

Het probleem van de overwoekerende effectiviteit kan alleen worden opgelost door een consequente en fundamentele omkering van de mens naar de ander, en dat houdt in een radicale afkering van de effectieve bestaanswijze.

Zonder dit kunnen wij – noch ieder afzonderlijk – noch allen gezamenlijk – waarachtig menselijk leven en gelukkig zijn.

De betekenis van de bevestigingsleer

Na alles wat tot nu toe besproken is over de bevestigde en niet bevestigde mens moet het duidelijk zijn, dat het hier gaat over een fundamentele factor in de intermenselijke verhoudingen, die overal een rol speelt en medebepalend is voor de wijze waarop mensen met elkaar omgaan.

Hiermede is tevens het universele karakter van wat in de bevestigingsleer gedefinieerd en verwoord is, aangegeven. Hiermede wil niet gezegd zijn, dat zonder meer alle menselijke problemen van menselijk leed en menselijke vreugde zouden kunnen worden opgelost door de bevestigingsleer alleen, maar wel, dat er geen menselijke probleem is dat zonder de bevestigingsleer er bij te betrekken opgelost zou kunnen worden.

Dit geldt niet alleen voor het leven van ieder mens persoonlijk, maar ook voor het leven in samenzijn met anderen, voor kleine gemeenschappen, huwelijk en gezin, maar ook voor grotere nationale en internationale gemeenschappen, die immers uiteindelijk bepaald worden door de wijze, waarop mensen met elkaar omgaan.

Het gaat hier over fundamentele menselijke zijnskwaliteiten. Daarom heeft de bevestigingsleer betekenis ten aanzien van:

- internationale samenwerking,
- ontwikkelingssamenwerking,
- wereldvrede,
- rassensrijd,

- de nieuwe internationale economische ordening,
- revolutionair geweld en het te verwachten of niet te verwachten creatief vermogen hiervan,
- werkeloosheid en het ombouwen hiervan tot welzijn.

Voor al de hierboven genoemde aspecten van het nationale en internationale verkeer tussen mensen geldt, dat de creatieve krachten in een menselijke samenleving gelegen zijn in de bevestigde en bevestigende medemens, en dat deze creatieve krachten in de wortel bedreigd en fundamenteel aangetast worden door zichzelf bevestigende en de ander ontkenkende mens. Op welk levensterrein mensen elkaar ook ontmoeten – politiek – godsdienstig – cultureel – economisch – wetenschappelijk – in klein verband of op internationaal niveau, het karakter van die ontmoeting wordt bepaald door het wel of niet bevestigd zijn van de mens. Bevestigde mensen naderen elkaar, krijgen zicht op elkaar, komen met elkaar in die ontspannen verhouding die het klimaat schept voor vruchtdragende onderhandelingen. Niet bevestigde – ontkenkende mensen verwijderen zich van elkaar – verliezen het zicht op elkaar – komen in een gespannen verhouding waardoor een onvruchtbaar onderhandelingsklimaat ontstaat. Tenslotte breekt de band en is er van werkelijk menselijk samenzijn geen sprake meer. Er ontstaat een isolement, de creativiteit wordt in haar wortel aangetast en polarisatie treedt op. Zo wordt dan de bodem onder ons mens-zijn weggeslagen.

Het valt buiten het kader van dit summier overzicht dieper in te gaan op het werk en de leer van mevrouw Dr. A.A.A. Terruwe.

Belangstellenden worden verwezen naar de publicaties van mevrouw Terruwe, die alle in de in dit boek opgenomen bibliografie genoemd worden. Tevens dient vermeld te worden dat, om aan het werk van mevrouw Terruwe meer bekendheid te geven, in Nederland en België een stichting is opgericht – de Dr. A.A.A. Terruwe Stichting –.

Genoemde Stichting geeft een mededelingenblad uit en is in Nederland, respectievelijk België, gevestigd op het volgende adres:

Nederland: Weverstraat 65, 6501 AG Gennep

België: Stropstraat 119 - 9000 Gent.

Noten

* De tekst van deze studie is eerder verschenen in *Tijdschrift voor Nederlands en Afrikaans* (T.N.A.) 2e jg., 1984, mei, p. 57-69 en in de opstellenbundel *Bevestigend Samenleven* (1987), p. 21-36.

** Voor de geïnteresseerden enkele opmerkingen over de frustratieneurose en over het verschil tussen de frustratieneurose en een verdringingsneurose.

- Bij de frustratieneurose is niet verdringing, maar het niet ontvangen hebben van warmte-liefde-geborgenheid de oorzaak van de frustratie (neurose).
- Bij de frustratieneurose bestaat tengevolge van het niet bevestigd zijn een fundamenteel gevoel van onzekerheid en onveiligheid. Dit uit zich in een niet aangepast gedrag en een sterk minderwaardigheidsgevoel.
- Bij de frustratieneurose is de tastzin vaak onderontwikkeld. Er bestaat een relatie tussen de vorm van de frustratieneurose en de gebrekkigheid van de tastzin.
- Bij de frustratieneurose spelen in tegenstelling tot bij de verdringingsneurose, de uitwendige omstandigheden een grote rol (bevestiging geneest).
- Bij de frustratieneurose overheerst de angst niet in die mate als bij de verdringingsneurose.

Zusammenfassung

Der Autor beschreibt, wie Frau Terruwe aufgrund ihrer Praxiserfahrung und unter Einfluß von Prof. Mr. W.J.A.J. Duynstee zu einer von Freud abweichenden Einsicht in das Wesen und Entstehen einer Neurose gekommen ist. Sie entdeckte, daß eine Neurose entstehen kann, wenn einem Kind die Befriedigung seines natürlichen Verlangens nach Schutz und Zärtlichkeit vorenthalten wird. Eine gesunde Entwicklung des Gefühlslebens kann dann nicht mehr stattfinden. Dieses so entstandene Krankheitsbild nannte sie die Frustrationsneurose. Die kausale Therapie dieser Krankheit basiert darauf, die Bedingungen für eine nachträgliche Entwicklung des Gefühlslebens zu erschaffen. Es ist die Therapie der Gefühlsbestätigung, die an den Therapeuten besondere Forderungen stellt. Der Patient muß gerade gefühlsmäßig und intellektuell bestätigt werden. Der Autor richtet die Aufmerksamkeit auf zwei Bereiche, in denen bei der Frustrationsneurose Probleme auftreten können: die Sexualität und die Religion.

In seiner Beschreibung der Bestätigungslehre wird einleuchtend gezeigt, auf welche Art und Weise im Menschen das Selbstwertgefühl entsteht, welches die Basis der psychischen Menschwerdung ist. Weiterhin analysiert der Autor die Symptome der Selbstbestätigung bei einem Menschen, dem das Selbstwertgefühl nicht von einer anderen Person geschenkt wurde. Er verweist auf die spezifische Bedeutung der Begriffe 'Affektivität' und 'Effektivität' in den Schriften von Frau Terruwe und zum Schluß präsentiert er seine Auffassung der Bedeutung der Bestätigungslehre für jeden Menschen persönlich, wie auch für das Leben in kleinen und großen Gemeinschaften.

Auf die Weise gelingt es ihm, die Lehre von Frau Terruwe ohne Umwege und auf eine einfache, für jeden zugängliche Art in kurzer Form darzustellen.